

**حضرت امیرالمؤمنین امام علی**‎<sup>شهادت</sup>

الْجُنُودُ بِإِذْنِ اللَّهِ حَضُورُ الرَّعِيَّةِ وَزَيْنُ الْوَلَاةِ وَعِزُّ الدِّينِ وَسُبُلُ الْأَمْنِ وَلَيْسَ تَقُومُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِهِمْ.

نیروهای مسلح، به فرمان خدا دژهای استوار رعیت‌اند و زینت والیان. دین به آنها عزّت یابد و راه‌ها به آنها امن گردد و کار رعیت جز به آنها استقامت نپذیرد.

نهج البلاغه، نامه ۵۳



**تهذیب و خودسازی**

• در منظومه فکری حضرت امام و شهید امام خامنه‌ای <sup>علیه‌السلام</sup>، تهذیب نفس همواره محور اصلی رسالت روحانیت بوده است. حال، با لحاظ اقتضائات امروز حوزه‌های علمیه، چه سازوکارهای اجرایی برای تحقق این خودسازی وجود دارد و چگونه می‌توان مسیر بالندگی طلاب را از آفت‌های نفسانی و منافع شخصی پیراست؟

• مسئله تهذیب نفس، مسئله مورد اهتمام همه بزرگانی است که نقشی در سازندگی معنوی انسان‌ها به‌ویژه در مدیریت حوزه داشت‌ه‌اند. نه‌تنها امام شهید <sup>علیه‌السلام</sup> بلکه این مسئله در کلمات امام راحل و بزرگان دیگر هم موج می‌زند. مسئله این است که هدف حوزه‌های علمیه، سازندگی معنوی انسان‌هاست. این مهم، قطعاً بدون تهذیب نفس تحقق نمی‌یابد. آن کسی می‌تواند غل و زنجیر را از پای مردم باز کند که خود در غل و زنجیر نباشد.

ذات نایافته از هستی‌بخش

چون تواند که بود هستی‌بخش<sup>۱</sup>
انبیا که اول استاد در این عرصه‌اند، در برنامه آنها ابتدا «یُزَکِّیهِمْ» هست و بعد «وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» یک جا «يُعَلِّمُهُمُ» مقدم «يُزَکِّیهِمْ» شده است. «تَبَلَّوْا عَلَيْهِمُ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّیهِمْ»<sup>۲</sup> و آن برای این است که ترتیب لحاظ شده است. به هر حال اگر امیال نفسانی و منافع شخصی به میان آید، اهداف والای الهی گم می‌شود.

**علم و نوآوری**

• از نگاه رهبر معظم شهید، بقای دین مدیون تلاش علمی حوزه‌هاست و بدون نوآوری و ژرف‌یابی، حرکت متوقف می‌شود. حوزه علمیه امروز برای پاسخگویی به سؤال‌ها و ابهامات تازه انقلاب، چه نوآوری‌های علمی و روش شناختی را باید در دستور کار قرار دهد؟

• بی‌تردید، صیانت از حریم دین پس از رحلت پیامبر اکرم <sup>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</sup>، بر عهده امامان معصوم <sup>علیهم‌السلام</sup> بوده است؛ از همین‌رو، پیامبرگرامی <sup>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</sup> آنان را به‌عنوان جانشینان برحق خویش معرفی فرمود. در نگرش نبوی و ائمه هدی <sup>علیهم‌السلام</sup> دین، برنامه‌ای جامع برای زندگی و نظام‌بخش برای تمامی ساحت‌های حیات بشری است؛ لذا آیین‌نامه زندگی سعادت‌مندانه را آنان ترسیم کرده‌اند.

آنچه اهمیت راهبردی دارد، تبیین و تشریح عالمانه این آیین‌نامه‌ها توسط حوزه‌های علمیه است. در این ساحت، نوآوری، نقشی تعیین‌کننده دارد؛ با این‌حال، ضرورت دارد میان دو سنخ نوآوری تفکیک قائل شد: نخست، نوآوری مذموم که در لسان روایات از آن به «بدعت» تعبیر شده است و عالمان دین مکلف‌اند در برابر آن، مواضعی صریح و قاطع اتخاذ نمایند که پیامبر اکرم <sup>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</sup> فرمودند: «إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أَقْتَبِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالَمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ»<sup>۳</sup>.

دوم، نوآوری‌های صحیح و نظام‌مند است

که امام راحل <sup>علیه‌السلام</sup> از آن به «فقه جواهری» تعبیر فرمودند؛ مکتبی که تجلی تعبد محض در برابر نصوص دینی است. بدیهی است کسانی که از این «عنصر بنیادین» بی‌بهره باشند، از ارائه نوآوری صحیح و بالنده ناتوان خواهند بود.

**بصیرت و فهم سیاسی**

• شهید امام خامنه‌ای تأکید دارند که فهم و هدایت سیاسی حوزه، باید سطح بسیار بالایی باشد و قم قلب معرفتی جهان اسلام است. طلبه تراز انقلاب برای ایفای نقش پاسخگویی به مسائل منطقه و جهان، چه شاخص‌های بصیرتی را باید کسب کند؟

• دین به‌عنوان آیین جامع زندگی، نمی‌تواند نسبت به عرصه خطیر سیاست-در معنای صحیح آن– بی‌برنامه باشد؛ از این‌رو، طلبه‌ای که فاقد بصیرت سیاسی، شناخت مبانی فکری خویش و درک تحولات جهانی باشد، شایستگی ایفای نقش «سخنگوی دین» را نخواهد داشت. حضرت امام صادق <sup>علیه‌السلام</sup> در کلامی راهبردی می‌فرمایند: «العالمُ بِرُؤْيَاهِ، لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللُّوْائِشُ»<sup>۴</sup> یعنی شخص آگاه به مقتضیات زمان خویش، هرگز آماج هجوم شبهات و غبار فتنه‌ها قرار نمی‌گیرد. بر این اساس، طلبه‌ای که ساحت دین را از عرصه سیاست حکیمانه منفک می‌پندارد، از شاخصه‌های «طلبه تراز انقلاب اسلامی» بی‌بهره است و شایستگی ایفای نقش «سخنگوی دین» را نخواهد داشت.

در روایات آمده است: «كَانَتْ بُثُوثُ إِسْرَائِيلَ تَسُوشُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ»؛<sup>۵</sup> چنین بود که بنی‌اسرائیل همواره پیامبران‌شان، سیاست آنها را بر عهده داشتند.

این بدان معناست که سکان هدایت، رهبری و تدبیر تمامی شُؤون جوامع بشری، در ید قدرت پیامبران عظام <sup>علیهم‌السلام</sup> قرار داشت. در زیارت شریف جامعه کبیره، ما امامان معصوم <sup>علیهم‌السلام</sup> را «سَاسَةَ الْعِبَادِ»<sup>۶</sup> –یعنی راهبران و تدبیرکنندگان امور بندگان خدا– خطاب می‌کنیم. حال طلبه چگونه می‌تواند داعیه‌دار تبعیت از مسیر نورانی این انوار مقدسه باشد، اما ساحت قدسی دین را از عرصه سیاست و مدیریت جامعه جدا بداند؟

**روحیه جهادی**

• به‌اعتقاد امام شهید <sup>رحمته‌الله‌علیه</sup>، بدون مجاهدت نه به دنیا و نه به آخرت نمی‌توان رسید و روحانی خسته و راحت‌طلب، بار را بر زمین می‌گذارد. چگونه می‌توان روحیه جهادی، خستگی‌ناپذیری و مبارزه مستمر را در نسل جدید طلاب نهادینه کرد؟

• فرهنگ جهاد، فرهنگ قرآن و اهل‌بیت <sup>علیهم‌السلام</sup> است. فرهنگ جهاد یعنی فرهنگ تلاش در راه دین؛ که هرگونه تلاشی را در بر می‌گیرد: از تلاش نظامی که نامش قتال است: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئْتَةً»<sup>۸</sup>؛ تا تلاش اقتصادی با همان اقتصاد مقاومتی، برای اینکه بر روی پای خود بایستیم تا تکانه‌ای بی‌رونی، اقتصاد ما را نلرزاند: «فَاشْتَرَى عَلَى سُوقِهِ» و سرانجام تلاش فرهنگی؛ همان که امام شهید <sup>علیه‌السلام</sup> نامش را «جهاد تبیین» گذارد:

قوای مسلح، ارتش، سپاه، ژاندارمری، بسیج و عشایر ویژگی خاص دارند. اینان که بازوان قوی و قدرتمند جمهوری اسلامی می‌باشند و نگهبان سرحدات و راه‌ها و شهرها و روستاها و بالاخره نگه‌داران امنیت و آرامش‌بخشان به ملت می‌باشند، می‌بایست مورد توجه خاص ملت و دولت و مجلس باشند.

صحیفه امام، جلد ۲۱، ص ۴۳۱

ارکان اساسی حوزه علمیه تراز انقلاب از نگاه آیت‌الله خاتمی

# تهذیب نفس، فقه جواهری بصیرت انقلابی و فرهنگ جهاد

آیت‌الله سیداحمد خاتمی، عضو فقهای شورای نگهبان و استاد دروس خارج حوزه علمیه قم در گفت‌وگو با هفته‌نامه «افق حوزه»، به تبیین دیدگاه‌های راهبردی امام راحل و رهبر شهید امام خامنه‌ای <sup>علیه‌السلام</sup> پیرامون ارکان بنیادین حوزه علمیه و شاخصه‌های «طلبه تراز انقلاب» پرداخته است.
به‌باور ایشان، تهذیب نفس، «جان‌مایه» تمامی مسئولیت‌های حوزوی است؛ چراکه حوزه‌ها عهده‌دار سازندگی معنوی جامعه‌اند و آن‌کس که سودای گسستن غل و زنجیر از پای مردم دارد، خود باید پیش از هر چیز، از بند علایق دنیوی آزاد باشد. در عرصه اجتهاد و نوآوری، بقای دیانت در گروی اهتمام علمی حوزه‌هاست؛ همان «فقه جواهری» که امام راحل بر آن پای می‌فشرد؛ چراکه نوآوری اصیل، تلاشی هوشمندانه در تقابل با بدعت‌گذاری است. در ساخت بصیرت سیاسی، طلبه‌ای که میان دین و سیاست تفکیک قائل شود، در تراز انقلاب نیست و شایستگی سخنگویی دین را ندارد. روحیه جهادی، فرهنگ اصیل قرآن و اهل‌بیت <sup>علیهم‌السلام</sup> است که با راحت‌طلبی و عافیت‌جویی در تعارض کامل است؛ از این‌رو باید با ارائه الگوهای تراز، این روحیه در نسل نوپدید حوزوی نهادینه گردد. در نهایت، مدیریت کارآمد و شناخت دقیق خلأهای معرفتی، شاخص تحقق اهداف حوزوی است؛ رسالتی که غایت آن، تبیین ناب دین و تمهید مقدمات برای طلوع تمدن مهدوی است.

آنچه در پی می‌آید، مشروح این گفت‌وگو است.

﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ﴾<sup>۱</sup>

فرهنگ جهاد، با راحت‌طلبی و عافیت‌طلبی میانه‌ای ندارد. «لَا تَجْتَمِعُ الْعَزِيمَةُ وَلَيْمَةً»<sup>۲</sup>؛ عزم و اراده با خوش‌گذرانی سازگاری ندارد. فرهنگ جهاد، آمادگی مدام برای حفظ دین است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ»؛ «حذر» (آمادگی و احتیاط)، وسیله حفظ است و همواره باید در این عرصه در صحنه بود.

آنکه در راه طلب خسته نگردد هرگز

پای پُرآبله بادیه‌پیمای من است<sup>۳</sup>
راهبرد نهادینه‌سازی فرهنگ جهادی در میان نسل جدید حوزوی، تبیین مستمر این ارزش‌ها و برجسته‌سازی الگوهای عینی جهاد است. حضرت امام خمینی، رهبر شهید، امام خامنه‌ای <sup>علیه‌السلام</sup> و شهدای والا مقام انقلاب، اسوه‌های تمام‌عیار مجاهدت‌اند. در تبیین سیره این خوبان، نباید به یادکردهای مقطعی بسنده شود؛ بلکه نیازمند «بازخوانی مستمر» و «گفتمان‌سازی مداوم» است تا روحیه جهادی در جان نسل جدید حوزوی نهادینه و پایدار گردد.

سالکی را گفت آن پیر کهن
چند از مردان حق گویی سخن
گفت خوش آید زبان را بر دوام
آنک می‌گویند از مردان مدام
گر نیم زیشان، ازیشان گفته‌ام
خوش‌دل‌م‌کین قصه‌از جان‌گفته‌ام
گر ندارم از شکر جز نام بهر
این بسی به زان که اندر کام زهر<sup>۴</sup>

**ملاک دستیابی به اهداف**

• شهید امام خامنه‌ای <sup>علیه‌السلام</sup> از نارسایی‌هایی چون کمبود مبلغ، عقب‌ماندگی حوزه از زمان و نشناختن وضع زمانه سخن می‌گوید. ملاک و میزان تحقق کامل اهداف حوزه علمیه چیست و حوزه برای پرکردن این فاصله‌ها چه اولویت‌هایی باید داشته باشد؟

• آنچه زمینه‌ساز رفع نارسایی‌ها و پرکننده خلأهای مدیریتی است، «تدبیرحکیمانه» و «کارآمدی نظام‌مند» است. بحمدالله، با رویکرد تحول‌گرایانه حاکم بر حوزه علمیه قم و درایت شورای عالی و مدیریت آن، نوید رفع این خلأها و دستیابی به افق‌های مطلوب، مشهود است؛ از این‌رو، باید به نهادهای برخاسته از هدایت مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و مورد عنایت مراجع عظام تقلید، با دیده اعتماد و امید نگریست. با این‌همه، نخبیگان و دلسوزان حوزوی، نباید از ارائه طرح‌های سازنده غفلت ورزند؛ چراکه حوزه علمیه، میراث مشترک تمامی کسانی است که دغدغه دین و تعالی مکتب را دارند. بر این اساس، مقتضای مسئولیت همگانی، عمل به حدیث شریف «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ»<sup>۵</sup> ۱۴ است که بر دوش یکایک ما سنگینی می‌کند.

**مواجهه با چالش‌های کشور**

• رهبر شهید ده اصل را برای مواجهه با چالش‌های اجتماعی برمی‌شمارد؛ از مواجهه فعال و شجاعانه تا شناخت دقیق واقعیت‌های

**سخن بزرگان**

**امام خمینی**<sup>علیه‌السلام</sup>

- سال بیست و پنجم
- شماره ۹۰۰
- دوشنبه ۲۷ مهر ۱۴۰۵
- ۱۲ صفحه • ۵۰۰۰ تومان

| Ofogh-e Hawzah Weekly                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <div><div><div><div><div><span></span></div><div>صاحب امتیاز: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه</div></div></div><div><div><div><span></span></div><div>مسئول مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه: رضارستمی</div></div><div><div><span></span></div><div>سردبیر: رمضانعلی عزیزی   با همکاری هیأت تحریریه</div></div></div><div><div><div><span></span></div><div>تلفن: ۰۵۳۸-۳۲۹۰   نمابر: ۰۳۲۹-۳۲۹۰۱۵۲۳</div></div><div><div><span></span></div><div>صندوق پستی: ۳۷۱۸۵/۴۳۸۱</div></div></div><div><div><div><span></span></div><div>نشانی: قم، بلوار جمهوری اسلامی، کوچه ۲، پلاک ۱۵</div></div><div><div><span></span></div><div>پایگاه اینترنتی: www.ofoghhawzah.ir</div></div></div><div><div><div><span></span></div><div>پست الکترونیک: info@ofoghhawzah.ir</div></div><div><div><span></span></div><div>کارشناس فنی چاپ: مصطفی اوپسی • چاپ: صمیم (۰۴۱) ۶۵۵۸۶۸۰</div></div></div></div></div> |

| <div>عطریار</div>                    |
|--------------------------------------|
| <span></span>                        |
| چشم در راه تو                        |
| <span></span> <div>مشفق کاشانی</div> |

مردم دیده به هر سو نگراند هنوز

چشم در راه تو، صاحب‌نظرانند هنوز

از سراینده غیبت خبری بازفرست

که خبریافتگان، بی‌خبرانند هنوز!

آتشى را بزن آبی به رخ سوختگان

که صدف‌سوز جهان، بدگهراند هنوز

پرده بردار که بیگانه نبیند آن روی

غافل از آینه، این بی‌بصرانند هنوز!

رهروان در سفر بادیه، حیران تواند

با تو آن عهد که بستند، برآندند هنوز

دزه‌ها در طلب طلعت رویت، با مهر

همچنان تاخته چون نوسفراند هنوز

سحر آموختگانند که با رایت صبح

مشعل افروز شب بی‌سحرانند هنوز

لاله‌ها، شعله‌کش از سینه داغند به دشت

در غمت، همدم آتش جگراند هنوز

طاقت از دست شد، ای مردمک دیده‌دا دمی

پرده بگشای! که مردم نگراند هنوز

| <div>یادداشت</div>                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <span></span>                                                                                                                                                                                   |
| <div><div><span></span><span>تجربه‌ها (۱۱)</span></div><div><div><span><span></span></span></div><div><span><b>نقد و بررسی</b></span></div><div><span>استاد جواد محدثی</span></div></div></div> |

هر اثری با نقد و ارزیابی، کمال می‌پذیرد و عیوبش کاسته می‌گردد.

هم نسبت به آثار دیگران باید نقّادانه نگاه کرد و هم از نقد دیگران نسبت به آثار خود استقبال کرد و بهره برد.

نکاتی در نقد و بررسی مهم است:

۱. کسی که نقد می‌کند، باید نسبت به موضوع اطلاع کافی داشته باشد؛

۲. نقد علمی و منطقی با نقد سلیقه‌ای فرق دارد. سلیقه و پسند ما معیار نقد نیست؛

۳. برای نقد هر اثری در هر موضوعی، باید معیارهای قوت و ضعف و صحتّ و بطلان را دانست؛

۴. بین نقد یک اثر، کتاب، فیلم، خطابه و موضوع، نباید حتّ و بغض نسبت به صاحب اثر را دخالت داد. نقد شخص از نقد اثر جداست؛

۵. بعضی‌ها نقد گریزند و بعضی نقدپذیر؛ از گروه دوم باشیم؛

۶. نقد باید به‌قصد تصحیح و اصلاح و تکمیل باشد، نه با انگیزه تخریب یک شخص؛

۷. میان ناقد و شخص مورد نقد، باید روابط صمیمی و احترام‌آمیز باشد، نه خصومت و لجابت و تقابل. در این صورت است که نقد سازنده می‌شود؛

۸. در نقد یک اثر یا اندیشه با یک شخص، نباید فقط روی عیب‌ها و نقص‌ها تمرکز کرد. بیان و طرح نقاط قوت، نشانه انصاف ناقد است؛

۹. نقد باید مستدلّ، منطقی و علمی باشد، نه احساسی و هوچی‌گری و برخورد شعاری؛

۱۰. نسبت به نقد ناقدان نباید بی‌توجه بود و هر منتقدی را به خصومت و حسادت مّتهم کرد؛

امام صادق <sup>علیه‌السلام</sup> فرمودند: «احبّ اخوانی الی من اهدی الی عیوبی».

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <div><div><div><div><div><span></span></div><div>کانال هفته‌نامه افق حوزه</div></div><div><div><span></span></div><div>در پیام‌رسان‌های</div></div></div><div><div><div><span></span></div><div>سروش و ایتا</div></div><div><div><span></span></div><div>@ofogh_howzah</div></div></div></div></div> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

- ابن بیت زبیا و پرمحتوا از نورالدین عبدالرحمن جامی، شاعر، عارف و فیلسوف بزرگ ایرانی قرن نهم هجری است و در کتاب «سبحة‌الابرار» او که از آثار منظوم و در قالب مثنوی است، درج شده است.
- سوره مبارکه جمعه، آیه ۲.
- سوره مبارکه بقره، آیه ۱۲۹.
- الکافی (ط – الإسلامیة)، ج ۱، ص ۵۴.
- تحف‌العقول ابن شعبه حرانی، ص ۳۵۶.
- محاضرات فی الالهیات آیت‌الله‌العظمی سبحانی، جلد ۱ ص ۳۶۸.
- زیارت جامعه کبیره، به نقل از «من لا یحضره الفقیه» شیخ صدوق.
- سوره مبارک انفال، آیه ۳۹.
- سوره مبارکه فتح، آیه ۲۹.
- سوره مبارکه احزاب، آیه ۳۹.
- سوره مبارکه نساء، آیه ۷۱.
- نهج البلاغه، الخطبة ۲۴۱.
- دیوان فرخی یزدی، شماره ۴۹.
- دیوان عطار نیشابوری.
- ارشاد القلوب، جلد۱، ص ۱۸۴.